Дуже дивно й прикро було Івасикові, що його соловейко ще ані разу не заспівав. Купив він його ще весною за власні гроші, що подаровано було йому на іменинах; посадив у гарненьку клітку, оздоблену візерунками.

Пройшла весна, літо промайнуло, настала сіра осінь, а за нею зима люта,— соловейко ж мовчав, немов занімів.

Дивно й досадно було Івасикові, й злість брала на соловейка.

— Ма-а-мо!.. ма-а-мо, чого ж він не співає? — нудився хлопчик.

— Та солов'ї ж, моя дитино, співають тільки весною,— розважала його мама.

— Але він і весною мовчав. Це мене обдурив старий лісник.

Соловейком цікавився не тільки Івасик, а й сірий смугнастий кіт-прудиус. Але цьому було байдуже до соловейкових пісень чудових: він любив його спів тільки тоді, як той співав на віттях, як, співаючи, заплющував очиці й весь переймався своїм тьохканням. О, таке співання було до вподоби котові; воно було таке любе, що він тихесенько, припадаючи до гілки, щоб не перебити ніжного співу, підкрадався до маленького співця й хапав його в свої міцні обійми. Та не вдячним поцілунком дарував злодій соловейка: чіпкі пазурі цупко держали птаха, гострі ж, як голки, дрібні зубенята прудиусові перегризали співцеві горло.

А тепера йому байдуже було до соловейкових пісень: він бачив, що хоча б соловейко й затьохкав, заплющивши очі, то однаково його не дістанеш у клітці, що висіла під стелею над вікном.

А соловейко нудьгував...

З того часу, як його посадили в клітку, він бачив у віконечко, як пишалася зелена, квітчаста чарівниця весна, як розгоралось, цвіло літечко тепле; чув, як співали, веселились пташки, втішаючись рідним гніздечком. Бачив соловейко потім, як прийшла мокра нудна осінь і спустів, оголився рясний садочок; як нарешті прийшла холоднюча люта зима, котру він побачив уперше.

Іноді хазяйчина наймичка відчиняла кватирку, щоб провітрити кімнату. Гострий, пронизливий холод проймав соловейка крізь тендітне пір’ячко його, й він дивився в садок переляканими очима: йому здавалось, що то дихає на нього холодом смерті якесь невідоме страховисько. А як піднімалась на дворі хуртовина, то він зомлівав з жаху.

В кімнаті було тихо, тепло й їжі було доволі. І хоч ночами й блимали часом з темряви страшенні хижацькі очі кота-прудиуса, та до цього можна було звикнути. Але в серці у соловейка була така нудьга, така безпорадна туга, туга за волею, за сонцем, за повітрям, що він бився крильцями в гратки, мов божевільний, і падав непритомний. Тільки в клітці соловейко пізнав, що то є на світі воля, бо коли він ще літав по садочках, то думка його ніколи не наверталась до цього: воля була йому річчю звичайною, от як сонце, повітря, ніч, день і т. ін.

І йому тепера часто снилась воля, дивна, чарівна, як казка. Воля!.. Це слово він вперше почув від наймички, котра відповіла Івасикові на його запитання — чому соловейко навіть весною мовчав:

— Пустіть, паничу, його на волю, тоді він заспіває.

З того часу соловейко тільки й мріяв про неї. Щоб дістати знов її, соловейко ладен був зазирнути в очі самій смерті.

Одного разу був чудовий соняшний день за вікном. Дерева в саду завмерли, немов задубіли від морозу; чистенький сніжок іскорцями виблискував на сонці.

Соловейко побачив сонце, і йому забажалось туди, на волю, як ніколи. В кімнату увійшла наймичка, відчинила кватирку й почала прибирати. Соловейко з тугою в очах дивився у вікно й не помічав навіть, як гострий холод проймав його до кісточок.

Коли це раптом скочив у кватирку кіт-прудиус, стрибнув звідтіль на клітку й повис на дверцях. Дверці не вдержали важкого злодія, одірвались, і він упав на підлокотник. Наймичка потягнула його щіткою по спині, і він кулею вилетів з кімнати.

У соловейка й серденько застукало. В одну мить він пурхнув і вилетів у садок. Холодне повітря обхопило його усього, та він на те не зважав: він рвався у височінь, до сонця: воно пригріє й приголубить його, як колись пестило. Високо-високо піднявся соловейко, але жаданого тепла не було, бо над ним сіяло зимове сонце, йому не відоме. Зате була воля!

Як любо!.. Але ж як холодно!..

Він почував, що вище було холодніш і що іще мент — і він замерзне.

А там унизу відчинена кватирка, і в кімнаті так тепло, так привітно. Туди!..

О, ні!.. Там тепло, але так нудно, так сумно... Краще смерть, ніж життя у клітці.

Холод дужчав, соловейко замерзав, ледві ворушачи крильцями.

В кімнату, в клітку?..

Ні, краще смерть!.. в неволі можуть жити тільки гади...

Сіренькою грудочкою упав він з високості на білий, блискучий сніг.